

SISTEMUL URBANONIMIC ROMÂNESC

de

Adrian REZEANU

1. Evoluția ansamblului denominativ urban este o consecință a dinamicii unității administrativ-teritoriale de la faza preurbană și până la stadiul de metropolă.

Spațiul urban circumscris teritorial, încorsetat între bariere administrative stricte, a determinat diversificarea intensivă pe aceeași unitate de suprafață a unei trame stradale și a unor repere identificatoare, care s-au suprapus în timp, creând ambiguități locale.

Dezvoltarea intensivă a orașului a fost dublată și de o expansiune teritorială, prin includerea periurbanului. Acest fapt a accentuat în faza inițială caracterul eterogen al formelor de desemnare prin raportare selectivă la realitățile locale insuficient armonizate. Raportarea permanentă a actului de desemnare a entităților teritoriale urbane la realitățile locale în evoluție a determinat însă diminuarea caracterului dizarmonic, situând formulele de desemnare în planurile cvasinormate.

2. Spre deosebire de unitatea rurală, corpusul de urbanonime se situează într-o zonă identitară cu specificități structurale și cu interferențe socioculturale distincte.

3. Cercetarea urbanonimiei, la orice nivel de evoluție s-ar afla unitatea urbană, se face, în primul rând, din perspectiva diacronică. Acest tip de analiză presupune identificarea și marcarea următoarelor procese: stratificările pe orizontală și pe verticală în cadrul extensiilor derivaționale; determinarea modelelor de formare a urbanonimelor, circulația și frecvența lor; viabilitatea acestor modele prin motivare, ermetismul lor datorat arbitrarului desemnator; circulația topicului urban de la un model la altul prin transfer de nume și parțial de sens, dar și printr-o resemantizare a fiecărei „ipostaze” din cadrul extensiei derivaționale.

3.1. Atât prin specificul de desemnare, cât și prin structurile și extensiunile derivaționale, urbanonimele sunt antrenate în procese de stratificare toponimică pe multiple planuri, procese distincte față de cele caracteristice toponimiei generale. În urbanonimie, sistemele de nume de locuri sunt penetrate permanent „de direcții de sedimentare și de

evoluție”¹, care antrenează numele topice într-o extensie, prin glisarea numelui de la un denotat la altul, potrivit vecinătăților imediate. Acest proces, echivalat de unii cercetători cu „transferul de nume”², a dat naștere straturilor urbanonimice, pe care le-am asociat parțial cu noțiunea de „ipostază”. „Ipostaza” urbanonimică este rezultatul segmentării „lanțului” derivațional, în care același nume este asociat, prin glisare, cu denotate diferite, dar aflate în vecinătăți teritoriale imediate. În acest sens, de fiecare dată, asocierea unui denotat nou din extensia derivațională cu același urbanonim, dar în prezența unui termen generic identificator, va crea o altă ipostază a urbanonimului primar.

Am asociat noțiunea „ipostaze” urbanonimice cu stratul toponimic urban miniatural. Gruparea ipostazelor se realizează prin intermediul termenilor generici comuni unei serii ipostaziate, mahalale, de exemplu.

Ipostazele se suprapun, la rândul lor, alternându-se în acest mod motivația cu arbitrarul, ordinea fiind marcată istoric, social, cultural, politic. Pentru exemplificare, oferim exemplul extras din categoria numelor de sate periurbane încorporate la centrul-pilot și care, prin restrângeri semantice, se raportează, de fiecare dată, la entități urbane diminuate teritorial:

Broșteni (sat riveran **Bucureștiului**, 1700 RV 25/5) → *Mahalaua Broștenilor* (1775 MȚR 170/11) → *Lunca* ~ (1777 MȚR Mss 159) → *Plasa* ~ (1798 CAT) → *Groapa Broștenilor* (1800 RV 103/1) → *Balta* ~ (1800 RV 103/1) → *Ulița (Strada)* ~ (1844–1846 B I, 1852 B II, 1871 P I, 1898 MDG și azi) → *Biserica* ~ (1852 B II și azi).

3.1.1. Stratificările urbanonimice urmează două direcții – pe orizontală și pe verticală, diferite prin conținut și prin motivații. În cadrul celor două direcții, ipostazele urbanonimice, individualizate prin termeni generici, pot fi antrenate în structuri derivaționale, dispuse atât pe verticală, cât și pe orizontală, creându-se adevărați „arbori derivaționali”³.

3.1.1.1. Extensia derivațională pe orizontală implică, pe de o parte, circulația numelui primar de la un denotat la altul, situate însă în vecinătăți teritoriale imediate, iar, pe de altă parte, o înșiruire de ipostaze individualizate prin termeni generici diferiți, care nu pot constitui un strat toponimic unitar:

¹ Vezi Adrian Rezeanu, *Toponimie bucureșteană*, București, 2003, p. 73.

² Gh. Bolocan, *Stratificarea în toponimie*, în LR, XXIV (1975), nr. 6, p. 583; Idem, *Structura numelor de sate românești*, în LR XXV (1976), nr. 4, p. 693–699; I. Pătruț, *Despre stratificarea în toponimie*, în CL, XXII (1977), nr. 2, p. 209–211; Vasile Ioniță, *Stratificarea în toponimie*, în vol. *Nume de locuri din Banat*, Timișoara, 1982, p. 36–44.

³ Vezi Adrian Rezeanu, *Ocurență și contaminare în toponimia urbană*, în SCL, LIX (2008), nr. 2, p. 559–571.

Cărămidarii de Jos (sat riveran **Bucureștiului**, 1668 RV 2/6) → *Mahalaua* ~ (1739 MȚR 235/4) → *Ulița* ~ (1778 CAT, 1805 COTR 39/8, 1852 B II, 1871 P I, 1911 PL, 1946 GHID, 1969 GHID) → *Biserica* ~ (1805 COTR 39/8) → *Moșia* ~ (1665 RV 1/35).

* *
*

Biserica Domnească (1657 MȚR 265/1, 1722 MȚR 256/8) → *Ulița Biserica Domnească* (1659 MȚR 249/2) → *Mahalaua Bisericii Domnești* (1657 MȚR 265/1, 1798 CAT) → **Baia Domnească, Pușcăria Domnească** (1735 MȚR 249/19).

În cadrul celor două extensii, asocierea ipostazelor identificate prin termenul generic *mahala*, de exemplu, pot constitui un strat toponimic urban⁴.

3.1.1.2. Extensia derivațională pe verticală, cu o viabilitate marcată toponimic, presupune un singur denotat, plasat pe un traiect diacronic, care, potrivit imixtiunilor administrative locale, va fi individualizat diferit și datorită „modeli” denominative de moment. În această situație, avem o singură ipostază pe baza unui denotat unic, marcat prin termenul generic. Elementele auxiliare marcatore pentru ipostază pot intra în concurență atât la nivelul expresivității, cât și la nivelul unor extensii derivaționale orizontale, pe care le poate realiza:

Calea Griviței (1910 PG, 1934 GHID și azi) → **Baia și Spitalul Grivița**.

Calea Târgoviștei (1852 B II, 1885–1899 IGA) → **Bariera Târgoviștei, Gura Târgoviștei**.

Drumul Târgoviștei cel Vechi (1681 G 368)

* *
*

Strada Berthelot (azi)

Strada Nuferilor (1969 GHID)

Strada Popov (1946 GHID)

Strada Berthelot (1925 PL, 1929 PL)

Strada Dr. Lueger (1915 PL)

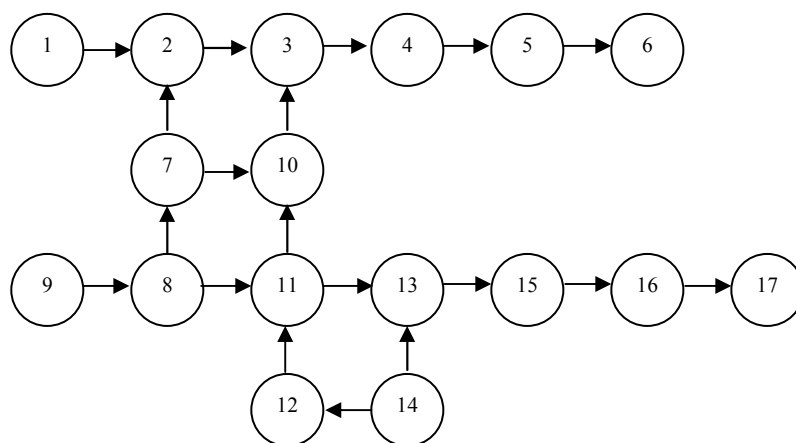
Strada Fântâniei (1842 RB, 1871 P I)

Ulița Cișmeaua Roșie (1852 B II) → *Fântâna și Teatrul Cișmeaua Roșie*

Ulița Fântâna Boului (1700 G 313, 1798 CAT) → *Fântâna, Mahalaua, Biserica* ~.

⁴ Vezi și Adrian Rezeanu, Filofteia Modoran, *Stratificarea în toponimia urbană*, în SCL XLIX (1998), nr. 1-2, p. 303-310.

3.1.1.3. Ramificațiile derivaționale având ca bază, pe de o parte, nodurile de intersecție între direcțiile pe verticală și pe orizontală, iar, pe de altă parte, penetrarea unui baraj local de tip *extra muros*, constituie așa-numiții „arbori toponimici derivaționali”. Extinderea acestora, bazată și pe ipostaze admise arbitrar, este practic nelimitată. Impunerea unor praguri normative în procesul denominației urbane poate pondera însă evoluția haotică a acestor „arbori derivaționali”. Pentru exemplificare, vom da următoarea schemă urbanonimică cu nume din spațiul toponimic bucureștean:

1 – Izvor (loc); **2** – Ulița Izvor (1731 COTR 25/53); **3** – Mahalaua Izvor (1793 MȚR Mss 143); **4** – Biserica Izvor (1805 COTR 93/47); **5** – Podul Izvor (1844–1846 B I); **6** – Stația de metrou Izvor; **7** – Ulița Calicească (1639 COTR Mss. 692); **8** – Ulița Gorganului (1798 CAT); **9** – Gorgan (loc); **10** – Mahalaua Calicească (1639 MȚR Mss. 692); **11** – Mahalaua Gorganului (1793 MȚR Mss. 143); **12** – Mahalaua Gorgani (1830 RV Mss. 266); **13** – Biserica Gorgan (1793 MȚR Mss. 143); **14** – Biserica Gorgani (*gorgani* – nume de grup) (1844–1846 B I); **15** – Podul Gorgan (1798 CAT); **16** – Plasa Gorgan (1798 CAT); **17** – Vadul Gorgan (1636 PLB 3/4, 5).

Bariera naturală în calea extinderii haotice a tipului de extensiune toponimică „arbore derivațional” apare doar în cadrul burgului medieval, când extinderea *extra muros* este condiționată de prezența zidului cetății.

3.1.2. Procesul de circulație urbanonimică în cadrul extensiilor pe orizontală și pe verticală este prezent în spațiul urban românesc și constituie o caracteristică viabilă a denominației citadine. Exceptând formulele arbitrare, plasate în cadrul extensiilor pe verticală, acest

procedeu de marcarea a reperelor urbane printr-o permanentă glisare de la un reper la altul este productiv și asigură omogenitatea sistemului urbanonimic.

3.2. La rândul lor, serii întregi de modele de constituire a formulei desemnatoare marchează unicitatea și omogenitatea de sistem a urbanonimiei românești. Acest fapt este rezultatul angrenării unei palete largi de repere locale, cu structură sintetică sau perifrastică, care își vor disputa supremația în procesul de selectare. În ansamblul lor, modelele urbanonimice sunt valabile pentru toate tipurile de orașe, cele cu origini rurale, apoi orașul-târg, burgul medieval, orașul născut oraș, diferențierile constând în eterogenitatea reperelor locale și măsura în care sunt antrenate în procesul de constituire a formulelor marcatore. Pentru exemplificare, vom detalia cu câteva aspecte.

3.2.1. Menținerea cu semantică modificată a toponimelor din stratul primar alături de cele din spațiul periurban sau din exteriorul îndepărtat: în această situație, toponimele primare din vatra construită coexistă prin adaptare cu arsenalul toponimic periurban, ce-i drept în regres, și, în special, cu numele de tip magistral viconimic care preia, de regulă, numele reperului din exteriorul îndepărtat:

Urlătoarea (reper din exteriorul îndepărtat, **1884** DC 1423) → *Drumul Urlătoarei* (Poiana Țapului, **1915–1921** DC 1607 ter) → *Calea Urlătoarei Mari* (Poiana Țapului, **1936** DC 1607 ter) → *Hanul* ~ (Hanul de lângă *Drumul Urlătoarei*) (Poiana Țapului, **1884** DC 1423) → *Scursura Urlătoarei* (ramificație urbană a traiectului hidrografic **Urlătoarea**) (Poiana Țapului, **1906** DC 1475).

* * *

„*Ulița Răsufăturii Cișmelii, Ulița la Poștă, Ulița spre Bahnă, Ulița spre Balta lui Arsanachi*” (Focșani, 1851, f. 208) (reper de pe traiectul căii de circulație și de destinație).

* * *

„*Ulița Piațului Târgului Vechi ← Piațul Târgului Vechi*” (Botoșani, **1850**, f. 129) (reper de destinație).

* * *

Valea Limpede → *Strada Limpede*; **Valea Frumușica** → *Strada Frumușeaua*; **Valea Roșie** → *Strada Valea Roșie*; **Valea Stejarului** →

Strada Valea Stejarului (Baia Mare, sec. XIX) (reper hidrografic dispus paralel cu traiectul viconimic).

* * *

Drumul Porții (poartă de trecere prin zidul de apărare) (Sighișoara, sec. XIX) (reper de destinație *intra muros* pentru un traiect viconimic).

* * *

Cisnădie ← *Drumul Cisnădiei* ← *Poarta Cisnădiei* (intra muros) (poarta din zidul de apărare prin care se trece spre *Drumul Cisnădiei*) (Sibiu, 1827) (reper de destinație din exteriorul îndepărtat).

3.2.2. Numele satului periurban încorporat, ca ipostază urbanonimică, va transgresa denominativ, cu sferă semantică diminuată, către numele unei mahalale, căi de circulație etc.;

Postăvari (sat periurban al **Bucureștiului**) (1786 RV 27/3) → *Mahalaua* ~ (1822 MV 11/31) → *Ulița Postăvăriei* (1800 RV 36/2) → *Biserica Albă din Postăvari* (1844–1846 B I) → *Prăvăliile din Postăvari* (1800 RV 36/2).

* * *

Pantelimon (sat periurban al **Bucureștiului**) (1701 MȚR 126/3) → *Mahalaua* ~ (1798 CAT) → *Ulița (Strada)* ~ (1898 MDG, 1929 PL și azi) → *Biserica* ~ (1701 MȚR Mss. 87/6, 1735 MȚR Mss. 87/7) → *Spitalul* ~ (1701 MȚR Mss. 87/6, 1755 MȚR 156/3).

* * *

Mineri (cătun, Baia Mare, sec. XIX) → **Strada Minerilor** ↔ **Piața Minorilor**.

* * *

Broșteni (sat, Iași, sec. XVII)⁵ → *Mahalaua* ~ → *Ulița Broștenilor*.

⁵ Vezi Șt. Olteanu, Constantin Șerban, *Meșteșugurile din Țara Românească și Moldova în Evul Mediu*, București, 1969, p. 159.

* * *

Mănăstur (sat încorporat Cluj – 1895)⁶ → *Cartierul* ~ → *Calea* ~ → *Grădinile* ~ → *Cimitirul* ~.

3.3. O categorie amplă de nume de locuri, numită de noi „toponime aparente”, prezintă în spațiul denominativ urban, individualizează urbanonimia în contextul toponimic general⁷.

Acest tip de toponime, ca formule contrase de desemnare urbană, prezente și în alte spații urbane europene, tind să devină o modalitate de marcaj urban cvasigenerală. „Toponimul aparent” reprezintă faza finală de sintetizare a numelui de loc urban, care, de cele mai multe ori, este marcat de un semantism ermetic, analistul urmând să refacă întreg traseul denominativ, prin eliminarea conotațiilor suplimentare. Prezența și analiza acestor tipuri de urbanonime a impus stabilirea granițelor dintre geneză și etimologie în studiul științelor toponomastice⁸, „toponimul aparent” fiind numai o etapă dintr-un lung șir extensiv. Stabilirea statutului semantic al „toponimului aparent” a condus și la definitivarea microspecificității antroponimului ca marcă identitară de reper local. Deși se întinde pe un larg palier, vom analiza numai un număr restrâns de exemple caracteristice pentru câteva unități administrative urbane.

3.3.1. Categoria antroponimului contras și extras dintr-o structură urbanonimică și devenit marcă toponimică locală:

Strada Antim (1911 PL, 1934 GHID, 1969 GHID și azi) ← *Strada (Biserica) Antim* (1798 CAT); *Strada Cuțarida* (1925 PL, 1929 PL, 1938 PL) ← *Strada (Fabrica) Cutarida*; *Strada Elena Doamna* (1911 PL, 1925 PL, 1934 GHID, 1946 GHID) ← *Strada (Azilul) Elena Doamna*; *Strada Grammont* (1911 PL, 1934 GHID, 1946 GHID, 1969 GHID și azi) ← *Strada (Viile) Grammont*; *Strada Lahovary* (1915 PL 1934 GHID și azi) ← *Strada* (cu Grupul Statuar) *Lahovary*; *Strada Mavrogheni* (1934 GHID) ← *Strada (Biserica) Mavrogheni*; *Strada Sf. Ion Moși* (1934 GHID, 1946 GHID) ← *Strada (Biserica) Sfântului Ion* (de lângă *Târgul Moși*); *Strada Sf. Nicolae Jignita* (1934 GHID) ← *Strada (Biserica) Sf. Nicolae* (din *Mahalaua*) *Jitnița Domnească* (1778 CAT, 1844–1846 B I); *Strada Sf. Nicolae Șelari* (1911 PL, 1934 GHID, 1946 GHID) ← *Strada (Biserica) Sf. Nicolae* (din *Mahalaua*) *Șelari*; *Strada Sfinții Voievozi Tei* (1915 PL, 1934 GHID) ← *Strada (Biserica) Sfinții Voievozi* (din *Mahalaua*) *Tei*.

⁶ Șt. Pascu, *Istoria Clujului*, Cluj-Napoca, 1974, p. 312.

⁷ Vezi Adrian Rezeanu, Filofteia Modoran, *Categoria „toponim aparent” în urbanonimie*, în LR, XLVI (1997), nr. 4–6, p. 319-329.

⁸ Vezi și Ecaterina Mihăilă, *Despre geneza și funcția numelor proprii*, în LR XXVIII (1978), nr. 3, p. 267-272.

3.3.2. Pentru spațiul baimărean, relația dintre marcajul viconimic, individualizat printr-un „toponim aparent” și reperul dominant va fi determinată, la rândul-i, de distribuția reperului cu masă fonică diminuată către diferitele ipostaze dintr-o extensie derivațională:

Biserica Sf. Nicolae → *Piața Sf. Nicolae* (*Piața* cu **Biserica Sf. Nicolae**) → *Strada Sf. Nicolae* (*Strada* care duce la *Piața Sf. Nicolae*); **Biserica Sf. Maria** → *Strada Sf. Maria* ← *Strada* (de lângă **Biserica**) **Sf. Maria**; **Biserica Sf. Ștefan** → *Turnul Ștefan* ← *Turnul* (**Bisericii**) **Sf. Ștefan**; **Platoul Pinte** → *Strada Pinte* ← *Strada* (ce duce la **Platoul Pinte**).

3.3.3. Categoria „toponimului aparent” din structurile urbanonimice se extinde și în alte spații urbane europene. Pentru Veneția:

Chiesa Santa Chiara → *Canale* (**Chiesa**) **di Santa Chiara** → *Fondamento* (*Canale*) **di Santa Chiara**;

Chiesa Santa Andrea → *Campo* (**Chiesa**) **Santa Andrea**.

Chiesa San Giobbe → *Rio* (**Chiesa**) **di San Giobbe** → *Fondamento* (*Rio*) **di San Giobbe**.

Chiesa San Trovaso → *Campo* (**Chiesa**) **San Trovaso** → *Rio* (**Chiesa**) **di San Trovaso**.

3.3.4. Pentru Bologna, procesul denominativ în care este implicat „toponimul aparent” este mult mai diversificat:

Chiesa di San Nicolò degli Albàri → *Via* (**Chiesa**) **di San Nicolò degli Albàri**.

3.3.4.1. Selecția pentru componența „toponimului aparent” aflat într-o ipostază derivațională este mai riguros ermetică, preluându-se doar o secvență din determinantul lăcașului de cult romano-catolic:

Chiesa di Santa Maria di Reno → *Canale* (**Chiesa di Santa Maria**) **di Reno**;

Chiesa di Santa Maria Maddalena Mascarella → *Via* (**Chiesa di Santa Maria**) **Mascarella**;

Chiesa di Santa Maria Maddalena Zamboni → *Via* (**Chiesa di Santa Maria Maddalena**) **Zamboni**.

Acest tip de toponim aparent reprezintă o contragere de gradul II, fiind cu o semantică mult mai ermetizată.

3.3.5. Pentru spațiul urban vienez:

Franziskaner Kirche → **Franziskaner (Kirche) Platz**;

Anna Kirche → **Anna (Kirche) Gasse**; **Dominikaner Kirche** → **Dominikaner (Kirche) Bastei**; **Greek Orthodox Church** → **Griechegasse**; **Augustiner Kirche** → **Augustiner (Kirche) Strasse** → **Augustiner (Kirche) Bastei**; **Stephansdom** → **Stephansplatz**.

3.4. În cadrul unei extensiuni derivaționale, întreaga paletă urbanonimică pendulează între motivat și arbitrar, între transparență

semantică și ermetism. Circulația de la un pol motivațional se realizează în condițiile în care ipostaza urbanonimică primară se raportează, de fiecare dată, aceeași formal, la alte serii de denotate, identificate prin termeni generici (stradă, mahala, lăcaș de cult etc.). Astfel, seriile de ipostaze dintr-un lanț derivațional se pot segmenta semantic, potrivit cu raportările la denotatul inițial.

Motivația în cadrul acestei extensiuni este strâns corelată cu distincția dintre geneză și etimologie, procese care, de altfel, au însoțit tot raționamentul etimologic în cadrul lucrărilor-tezaur *Dicționarul toponimic al României. Muntenia și Dicționarul toponimic al României. Oltenia*.

În cadrul unei extensii derivaționale pe orizontală, nivelul I etimologic din analiza originii ipostazei primare va fi pus în legătură cu elementele concrete ale limbii. Acest nivel, ca purtător al unui înțeles concret, va fi motivat semantico-toponimic. Seria de ipostaze derivaționale, componente ale existenței vor pierde motivația, proporțional cu depărtarea de denotatul inițial. Geneza acestora nu va fi justificată etimologic, ci prin transfer din aproape în aproape, potrivit cu vecinătățile teritoriale imediate⁹.

Nivelul I: **Stâna Regală** (Poiana Țapului, 1900 DC 1607 ter)

(loc concret aflat în proximitatea urbană).

– motivat (prin raportare la elementele primare ale limbii);

– cu înțeles, explicat etimologic.

Nivelul II: **La Stâna Regală** (drum)

– motivat (prin raportare directă la reperul primar, care poate fi și reper final de destinație viconimică);

– cu înțeles, explicat prin motivație toponimică.

La Stâna Regală (poiană, pe traiectul viconimic)

– nemotivat;

– fără înțeles.

La Stâna Regală (fundătură, pe traiectul viconimic)

– nemotivat;

– fără înțeles.

La Stâna Regală (platou, pe traiectul viconimic)

– nemotivat;

– fără înțeles.

La Stâna Regală (fabrică de cherestea în spațiul urban, pe traiectul viconimic)

– nemotivat;

⁹ Pentru detalieri, vezi și Adrian Rezeanu, *Motivat și arbitrar*, în vol. *Toponimie bucureșteană*, București, 2003, p. 17-25; Idem, *Terminologie geografică populară în urbanonimie*, în FD XXIV-XXVI (2005-2007), p. 213-220.

– fără înțeles.

La Stâna Regală (han în spațiul urban, pe traiectul viconimic)

– nemotivat;

– fără înțeles.

3.4.1. Motivarea toponimică în cadrul acestei extensii derivaționale este corelată și cu analiza componentială a numelui propriu¹⁰, așa cum rezultă și din înlănțuirea de nivele de geneză și etimologice¹¹. Nivelul I cuprinde toponimul de bază, raportat la elementele primare ale limbii (*stână*, *regală*). Înțelesul concret care rezultă din asocierea acestor două elemente lexicale asigură caracterul motivat al toponimului.

În cadrul nivelului secund, ipostazele toponimice fac referiri directe la obiecte desemnate, diferite însă față de denotatul inițial. Astfel, evoluția extensiei orizontale va însemna, pe de o parte, depărtarea proporțională față de toponimul de bază iar, pe de altă parte, obiectele desemnate vor pierde, de fiecare dată, semul individualizator față de obiectele anterioare prin termeni generici. Procesul este dublat de singularitatea treptată a ipostazelor derivaționale, prin câștigarea progresivă a unui nou sem individualizator.

Proporționalitatea rezultată din alternanța dintre pierderea și câștigul de seme componentiale va determina dinamica motivat/arbitrar.

Schema prezentată anterior reprezintă grafica direcționării spre ermetismul semantic, mai ales, atunci când, în lanțul derivațional, apar și sincope.

Secvența **La Stâna Regală** (drum), ca ipostază derivațională și prin contactul direct cu denotatul inițial, care devine, în acest caz, reper de destinație finală, va fi singura motivată din seria analizată.

Secvențele **La Stâna Regală** (poiană, fundătură, platou, fabrică de cherestea, han), depărtate corespunzător față de denotatul inițial cu tot atâtea seme câte se pierd și se adaugă la fiecare denotat nou din traiect, sunt toate nemotivate și fără înțeles. Prin pierderea semelor anterioare denotatului denumit în plan sincron, sintagma **Stâna Regală** ajunge gradual golită de conținut.

3.4.1. Numele de căi de circulație aflate pe un astfel de traiect extensiv se încadrează în două situații: poziționarea lor în imediata

¹⁰ Vezi Viorica Florea, *Despre înțelesul numelor proprii*, în CL, XVII (1972), nr. 1, 169-177; Idem, *Contribuții la problema înțelesului numelor proprii*, în LR, XXIII (1974), nr. 5, p. 403-408.

¹¹ Vezi Adrian Rezeanu, *Geneză și etimologie în toponimia urbană*, în „Buletinul Științific”, Fascicula Filologie, Seria A, XVII (2008), Baia Mare, p. 89-103.

vecinătate a denotatului inițial sau pe oricare altă poziție intermediară sau finală.

3.4.1.1. În poziția vecinătății imediate, formula viconimică este motivată, mai ales când denotatul inițial reprezintă reperul de destinație al traiectului. În această situație, viconimul pierde un singur sem, acela care individualizează desemnatul inițial, *stână*, în cazul nostru, insuficient, credem, pentru a cataloga ipostaza toponimică drept arbitrară.

3.4.1.2. În oricare altă poziție de pe traiectul extensiv s-ar afla formula viconimică, aceasta pierde progresiv suficiente seme, care îi vor opaciza sfera semantică în raport cu denotatul inițial, și câștigă altul individualizator. La aceasta se adaugă, evident, și distanțele topografice dintre desemnate, astfel încât sintagma **Stâna Regală**, de exemplu, ajunge în final marcă sau etichetă arbitrară.

3.5. Numele propriu din cadrul extensiunii toponimice derivaționale își pierde treptat comprehensiunea, dar își menține corespunzător extensiunea¹².

Problema conținutului și înțelesului numelui propriu în urbanonimie, acolo unde se pornește de la o motivație inițială, făcând abstracție, pentru ipostazele inițiale, de arbitrarul desemnator, de exemplu pentru falsele formule marcatoare, stabilite administrativ, neprofesionist, trebuie privită separat pentru fiecare segment al unui lanț derivațional.

3.5.1. Pierderea comprehensiunii inițiale într-un lanț derivațional urbanonimic este asociată și cu procesul de resemantizare toponimică graduală. Ca procedeu multifuncțional, resemantizarea privește fiecare ipostază urbanonimică în parte¹³. Ca sistem de nume proprii, aflate într-o redistribuție secvențială, urbanonimia a beneficiat de planuri și hotărnicii urbane, dublate și de decizii administrative privind procesul de desemnare a denotatelor urbane, precum și circulația numelor într-un perimetru din ce în ce mai extins.

În acest mod, pe de o parte, ipostaza urbanonimică a putut fi privită în evoluția sa, iar, pe de altă parte, s-a putut recunoaște pentru fiecare denotat individualizat un statut semantic vulnerabil din cauza permanentei asocieri într-un lanț derivațional.

4. Ansamblul urbanonimic românesc se prezintă ca un sistem de nume proprii, armonizat după principiile de funcționare ale toponimiei generale, dar cu particularități stabilite de dinamica „culturii urbane”.

¹² Pentru detalierea problematicii generale a conținutului numelui propriu, vezi raționamentele academicianului Alexandru Surdu, în *Teoria formelor logico-clasice*, București, 2008, p. 28 și urm.

¹³ Vezi Adrian Rezeanu, *Resemantizarea în toponimia urbană*, în *Lucrările celui de-al treilea Simpozion Internațional de Lingvistică*, București, 2009 (volum aflat sub tipar).

Breviter:

a) Stratificările orizontale în toponimia urbană urmează un curs diacronic și dau naștere extensiilor derivaționale, prin care numele, identic formal, circulă de la un denotat la altul, acesta fiind identificat prin termenul generic.

b) Ipостazele urbanonimice reprezintă asocierea unui denotat nou din extensia derivațională, marcat prin termenul generic, cu același nume propriu de marcare.

c) În cadrul stratificărilor pe verticală, există un denotat unic și o ipostază unică, la care se adaugă elemente auxiliare marcatoare, aflate în concurență.

d) Arborii toponimici derivaționali sunt rezultatul asocierii ramificațiilor pe orizontală și pe verticală din cadrul extensiilor derivaționale.

e) Circulația urbanonimică în cadrul acestor extensii constituie un proces viabil în spațiul urban românesc.

f) Modele de formare urbanonimică, ca marcă de omogenitate a sistemului toponimic românesc, sunt valabile pentru toate tipurile de orașe.

g) Distincția dintre geneză și etimologie în cadrul toponimiei urbane, ca procedeu de lucru, individualizează urbanonimia în contextul toponimic general.

h) „Toponimul aparent” reprezintă etapa finală de sintetizare a numelui de loc urban.

i) Motivația și arbitrarul în toponimia urbană reprezintă o caracteristică apărută în timpul circulației ipostazelor în extensii derivaționale, ca urmare a segmentării semantice în raport cu denotatul inițial.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

B I	=	BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, Maior Baron, Rudolf Arthur von Borroczyn, <i>Planul Bucureștilor</i> (1844-1846).
B II	=	BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, Maior Baron, Rudolf Arthur von Borroczyn, <i>Planul Bukureștiului [...]</i> , București, 1852.
Botoșani, 1850	=	D. G. A. N., <i>Fond Ministrul Lucrărilor Publice. Moldova</i> , dosar 366/1850.
CAT 1798	=	D. G. A. N., <i>Fond Catagrafii; Catagrafia Politiei Bucureștilor</i> , 1798.
COTR	=	D. G. A. N., <i>Fond Mănăstirea Cotroceni</i> .
COTR Mss.	=	D. G. A. N., <i>Fond Mănăstirea Cotroceni. Manuscrise</i> .

- DC = D. G. A. N., *Fond Domeniile Coroanei României*.
 Focșani, 1851 = D. G. A. N., *Fond Ministerul Lucrărilor Publice, Moldova*, dosar 366/1849-1851.
- G = GIURESCU, C. Constantin, *Istoria Bucureștilor din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*, București, 1966.
- GHID 1934 = *București. Ghid oficial cu 20 hărți pentru orientare*, București, 1934.
- GHID 1946 = SÂMBOTEANU, Ulise, *Noul ghid al municipiului București*, București, 1946.
- GHID 1969 = *Ghidul străzilor municipiului București*, București, 1969.
- IGA = *Planul orașului București*, lucrat de Institutul Geografic al Armatei, București, 1895–1899.
- MDG = LAHOVARY, George, Ioan, BRĂȚIANU, General C. I., TOCILESCU, Grigorie, G., *Marele Dicționar Geografic al României*, vol. I-V, București, 1898-1902.
- MȚR = D. G. A. N., *Fond Mitropolia Țării Românești*.
 MȚR Mss. = D. G. A. N., *Fond Mitropolia Țării Românești. Manuscrise*.
- MV = D. G. A. N., *Fond Mănăstirea Mihai Vodă*.
- PI = BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, Maior D. Pappasoglu, *București. Capitala României*, București, 1871.
- PL 1911 = BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, *Planul orașului București după ultimele date oficiale*, București, 1911.
- PL 1915 = BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, BOGDAN, Florian, *Planul București*, București, 1915.
- PL 1925 = BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, *Planul orașului București*, București, 1925.
- PL 1929 = BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, *Noul plan al municipiului București*, București, 1929.
- PL 1938 = SÂMBOTEANU, Ulise, MOLDOVEANU, M. G., *Planul municipiului București*, București, 1938.
- PL B = D. G. A. N., *Fond Mănăstirea Plumbuita*.
- PG = BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, *Plan General de la ville Bucarest*, 1910.
- RB = BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, RÂMNICEANU, C., BLAREMBERG, de, Vladimir, *Planul București*, 1842.
- RV = D. G. A. N., *Fond Mănăstirea Radu Vodă*.

THE ROMANIAN URBANONYMIC SYSTEM

(Abstract)

The article presents the general features of the set of urban toponyms. The specific characteristics related to toponymic stratification are also analyzed, as

well as meaning transfer, and the relationship between toponyms and antroponyms.

On this basis, the autor has noticed the tendency of urban toponyms towards synthesis and concentration, towards simplification and semantic transparency.